

da bulunduğu yetmiş kayıp verdiler (a.g.e., IV, 93). Yenilginin ardından kaçan Sakifliler ve Hevâzinliler'in büyük bir kısmı kumandanları Mâlik b. Avf ile birlikte Tâif'e sığındı. Resûl-i Ekrem şehri kuşattıysa da Sakifliler'in bir yıllık erzak depolamaları ve haram ayların yaklaşması sebebiyle bir ay kadar sonra kuşatmayı kaldırdı. Ashaptan bazılarının Tâif halkına bedduada bulunmasını istemeleri üzerine daha önce yaptığı gibi yine, "Allahım, Sakifoğulları'na hidayet nasip eyle; onları müslüman olarak bize gönder!" diye dua etti.

Huneyn Savaşı'nda esir düşen Hevâzinliler'in serbest bırakılmasından sonra Hz. Peygamber'in huzuruna çıkıp müslüman olan ve kendi kabilesiyle civar kabilelere âmil tayin edilen Mâlik b. Avf bölgedeki müşrik kabilelere karşı baskı politikası uygulamaya başladı. Bu arada Sakif ileri gelenlerinden Urve b. Mes'ûd da Medine'ye gelip İslâmiyet'i kabul etti ve Tâif'e gidecek kabilesinin ileri gelenlerini İslâm'a davet etmek için Resûl-i Ekrem'den izin istedi, fakat Tâif'e gittiğinde davet çalışması yaparken öldürüldü. Hatta Sakif'in kollarından Mâlik ve Ahlâf gerçekleştirmiş oldukları bu fiilden dolayı birbirleriyle övünme yarışına girdiler.

Mâlik b. Avf'ın baskılarından bunalan, Urve'nin haksız yere öldürülmesinin ardından Mekke pazarını kaybeden ve İslâmiyet'e giren komşu kabileler tarafından çepeçevre kuşatılan Sakifliler müslümanlarla savaşarak başa çıkamayacaklarını anlayınca 9 (630) yılında Medine'ye bir heyet göndermeye karar verdiler. Abdüvâfil b. Amr başkanlığındaki altı kişilik heyet müslüman olmak için namazdan ve zekâtтан muaf tutulmaları, Lât'a dokunulmaması, Tâif'in kutsal bölge ilan edilmesi, içki ve faize izin verilmesi gibi şartlar ileri sürdü. Tebük Seferi'nden döndükten sonra Sakif heyetiyle görüşen Hz. Peygamber, onları sadece bir süreliğine zekâtтан ve cihada katılmaktan muaf tutmayı kabul ettikten sonra heyetin en genç üyesi Osman b. Ebû'l-Âs'ı Tâif'e vali tayin etti ve Mugire b. Şu'be ile Sakif'le akrabalığı olan Ebû Süfyân'ı Lât Mâbedi'ni yıkmakla görevlendirdi. Kısa süre içinde İslâmiyet'i benimseyerek zekât ve cihadla ilgili yükümlülüklerini de yerine getirmeye başlayan Sakifliler ridde olayları sırasında İslâmiyet'e bağlılıklarını sürdürdüler ve Arap kabileleri içerisinde bir bütün halinde İslâmiyet'e bağlı kalan iki kabilelerden biri (diğeri Kureys) oldular (Taberî, III, 242). Tâif valisi tarafından gönderilen ve çoğunluğu Sakifliler'den oluşan birlikler önce Ezd,

Becile ve Has'am kabilelerinden irtidad edenlerle, ardından Yemen ve diğer bölgelerdeki isyancılarla savaştilar.

Sakifliler, Hulefâ-yi Râşidîn döneminden itibaren gerek askerlik gerekse bürokrasi alanlarında önemli görevlere getirildiler. Hz. Ömer, Irak cephesine yolladığı 1000 kişilik gönüllü birliğinin kumandanlığına Ebû Ubeyd es-Sekaff'ı getirdi. Ridde savaşlarında Nuceyr üzerine gönderilen birliğin kumandanı Mugire b. Şu'be, Kâdisiye ve Nihâvend savaşları öncesinde elçilik heyetlerinde görevlendirildi; ardından Basra ve Kûfe valiliği yaptı. Yine Hz. Ömer'in Bahreyn ve Uman valiliğine getirdiği Osman b. Ebû'l-Âs, Hz. Osman döneminde ele geçirdiği Rey, Erdeşir ve Sâbûr şehirlerinin bulunduğu bölgenin valiliğine tayin edildi. Hz. Ali de Tâif'in Sakifli valisini azletmekle birlikte bazı Sakifliler'i bürokraside görevlendirdi. Hz. Ali-Muâviye mücadelesine doğrudan katılmayan Sakifliler halifenin Hâricîler tarafından öldürülmesinden sonra Ümeyyegoğulları'na daha da yaklaştılar ve Hz. Hasan'ı hilâfetten çekilmeye ikna etmeye çalıştilar (Ya'kûbî, II, 215).

İslâm öncesinde Mekke ile Tâif arasındaki sosyal yakınlaşmada Benî Sakif'le Benî Ümeyye arasındaki ilişkilerin yoğunluğu Emevîler'in iktidarı ele geçirmesi üzerine yeniden eski heyecanına kavuştu. Benî Sakif'ten seçilen Haccâc b. Yûsuf, Mugire b. Şu'be, Ziyâd b. Ebîh, oğlu Ubeydullah ve Yûsuf b. Ömer gibi yöneticiler Emevî iktidarının sürdürülmesinde önemli rol oynadılar. Bunlardan bazıları, doğuda başta Horasan olmak üzere Irak'a bağlı ya da müstakil olarak yönetilen bölgelerde uzun süre yöneticilik yaptılar. Süleyman b. Abdülmelik dönemi dışında Yemen, Sakifli valiler tarafından yönetildi. Sakif kabilesi, Emevîler'in yıkılma sürecinde (744-750) bürokrasideki etkinliğini büyük ölçüde kaybetti. Benî Sakif'ten siyasî ve askerî alanlar yanında çeşitli ilim dallarında da çok sayıda kişi yetişti. Bunlar arasında şair sahâbî Gaylân b. Seleme ile Câhiliye ve İslâm dönemlerinde yaşayan Arap hekimi Hâris b. Kelede sayılabilir.

Tâif anayurtları olarak kalmakla birlikte Sakifliler, İslâm fetihleri sırasında Arabistan'ın çeşitli bölgeleri yanında Irak, Hindistan, Sind, Kuzey Afrika ve Endülüs gibi fetihlerine iştirak ettikleri bölgelere yerleştiler. Bu arada Hz. Ömer'in Basra'yı kurmasında etkin rol oynarken daha sonra Endülüs Emevî Devleti'nin ortaya çıkmasına, Zeydiler'in Yemen ve çevresinde hâkimiyet kurmalarına önemli katkı sağladılar.

1814 yılında hac yolculuğuna çıkan J. Ludwig Burckhardt, Tâif ve çevresinde yaşayan halkın ekseriyetini Sakifliler'in oluşturduğunu, bir kısmı göçebe ise de çoğunun şehir hayatı yaşadığını ve Tâif'i Vehhâbîler'e karşı koruduklarını kaydetmektedir (*Travels in Arabia*, s. 84-85; *İA*, X, 98). 1916 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan Abdullah b. Hüseyin'in saflarında yer alan Sakifliler, Abdülâzîz b. Suûd'un 1924'te Tâif'i âni bir baskınla ele geçirmesinden sonra Suudi Arabistan Krallığı'nın idaresi altına girdiler. Günümüzde yedi alt kola ayrılan Sakifliler, Tâif'teki yoğunluklarını sürdürmektedir. Kabile mensuplarından bir kısmı başta Medine olmak üzere çevredeki merkezlerde bağ ve bahçe işlerinde çalışmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 341, 343; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 201-203; III, 955; İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, I, 164-165, 237-238; VI, 465-466; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Kahire 1987, I, 209-210; IV, 93, 127, 130-131, 182; Belâzürî, *Ensâb* (Zekâr), I, 273-274, 427; II, 189-192; Ya'kûbî, *Târîh*, I, 249; II, 215; Taberî, *et-Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 242, 322, 441-446, 455, 457; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, IV, 121-122; Bekrî, *Mu'cem*, I, 78; Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb*, Beyrut 1405/1984, s. 186; J. L. Burckhardt, *Travels in Arabia*, London 1829, s. 84-88; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 142-157; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 498-499; Âtik b. Gays el-Bilâdî, *Mu'cemü kabâ'il-i'l-Hicâz*, Mekke 1403/1983, s. 68-69; M. Süleyman et-Tayyib, *Mevsû'atü'l-kabâ'il-i'l-'Arabîyye*, Kahire 1421/2001, V, 922-967; Âtif Abbas Hamîdî el-Kaysî, *Şakîf ve devrühâ fi't-târîh-i'l-garbiyyi'l-İslâmî hattâ evâhiri'l-'aşri'l-Ümevî*, Beyrut 1424/2003; İrfan Aycan, "Sakif Kabilesi ve Tâif Şehrine İslâm Tarihi Açısından Bir Bakış", *ÂcîlîFD*, XXXIV (1993), s. 209-235; a.mlf., "Emevî İktidarının Devâmında Sakif Kabilesinin Rolü", a.e., XXXVI (1997), s. 119-141; H. Lammens, "Sakif", *İA*, X, 97-98; M. Lecker, "Thakîf", *El'* (İng.), X, 432.

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

SAKİFETÜ BENÎ SÂİDE

(سقيفة بني ساعدة)

Medine'de

Hz. Ebû Bekir'in halife seçildiği yer.

Sözlükte "gölgelik, çardak" anlamına gelen **sakife** kelimesi, Medine'de İslâm öncesinden beri kabile mensuplarının hurma kurutmak gibi işlerde ortaklaşa kullandıkları ve toplantılar için bir araya geldikleri mekânları ifade eder. Sakîfetü Benî Sâide, Hazrec kabilesinin kollarından Sâideoğulları'na ait Bi'ribudâa yakınlarındaki gölgeliktir ve İslâm tarihinde Hz. Ebû Bekir'in halife seçildiği yer olması dolayı-

sıyla önem taşımaktadır. Hz. Peygamber'in de zaman zaman buraya uğrayarak bir süre dinlendiği rivayet edilir (İbn Şebbe, I, 72).

Resûl-i Ekrem'in vefat ettiği gün ensarın ileri gelenlerinden bazıları, Sakîfetü Benî Sâide'de toplanarak Medîne'nin yerlileri oldukları ve muhacirlere kucak açıp İslâm'a ev sahipliği yaptıkları için başkanlığı kendilerinin hak ettiği düşüncesiyle içlerinden birini devlet başkanlığına getirmek istediler. Seçilen ve üzerinde tartışılan aday, Hazrec kabilesinin reisi Sa'd b. Ubâde idi. Olayı haber alan Hz. Ömer ile Ebû Bekir ve yolda rastladıkları Ebû Ubeyde b. Cerrâh birlikte oraya gidip toplantıya katıldılar. Ensarlı muhacirler arasındaki ilk ihtilâf olarak nitelendirilen ve etkileri tarih boyunca devam eden tartışmalarda ensar İslâmiyet'e verdiği hizmetleri, Hz. Ömer ve arkadaşları ise Kureyş'in Araplar arasındaki nüfuz ve otoritesini, muhacirlerin İslâm'a girişteki önceliklerini ve İslâm'a hizmetlerini gerekçe göstererek hilâfete daha lâyık olduklarını ileri sürdüler. Yapılan tartışmalardan sonra Sa'd b. Ubâde hariç toplantıda bulunanların tamamı Hz. Ebû Bekir'e biat edilmesi konusunda anlaşmaya vardı (Taberî, III, 206). İslâm tarihi ve medeniyetinin şekillenmesini etkileyen olayların başında yer alan, hilâfet kurumunun ortaya çıkışını sağlayan Sakîfetü Benî Sâide toplantısına ensar ve muhacirlerin büyük bir kısmı katılmadığı ve Hz. Ebû Bekir'e sadece belli sayıda kişi biat ettiği için buna "el-bey'atü'l-hâssa" denilmiştir.

Sakîfetü Benî Sâide'nin sonraki dönemlerde geçirdiği değişiklikler ve yeri konu-

sunda farklı görüşlerin ileri sürülmüş olması buranın zamanla gelişen şehir hayatı içerisinde işlevini kaybettiğini göstermektedir. Abdülkuddûs el-Ensârî, Bi'ribudâa denilen bir su kuyusu ile yakınında Sakîfetü Benî Sâide denilen bir bina bulunduğunu ve bunların etrafının 1030 (1621) yılında taş ve kerpiçten örülmüş bir duvarla çevrildiğini Semhûdî'de yer alan bir kayda (*Vefâ'ü'l-vefâ*, III, 858-860) dayanarak tesbit etmiştir (*Âşârü'l-Medîne*, s. 152). Mescid-i Nebvî'nin 500 m. kuzeybatısındaki Sultânîye üçgeni içerisinde yer alan bu bina Sühaymî caddesindeki genişletme sırasında yıkılmış ve yeri bugün Hadîkatü'l-bey'a adıyla anılan bir park haline getirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Şebbe, *Târîhu'l-Medîneti'l-münevvere*, I, 72; Belâzürî, *Ensâb* (Zekkâr), II, 259-265; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 206; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XIX, 29-38; Cemâleddin el-Matarî, *et-Ta'rîf bimâ enseti'l-hicre min me'âlimi Dâri'l-hicre* (nşr. Saîd Abdülfettâh), Mekke 1997, s. 206; Zeynüddin el-Merâgî, *Tahkîku'n-nuşra bi't-telhîşi me'âlimi Dâri'l-hicre* (nşr. Saîd Abdülfettâh), Mekke 1417/1997, s. 184-185; Fîrûzâbâdî, *el-Megâni-mû'l-mû'tâbe fi me'âlimi Tâbe* (nşr. Hamed el-Câsir), Riyad 1389/1969, s. 181-182; Semhûdî, *Yefâ'û'l-vefâ bi'a-hbâri dâri'l-Muştaşâ* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamid), Beyrut 1404/1984, III, 858-860; IV, 1235; Ali Hâfız, *Fuşûl min târîhi'l-Medîneti'l-münevvere*, Cidde 1984, s. 197-200; Abdülkuddûs el-Ensârî, *Âşârû'l-Medîneti'l-münevvere*, Medine 1406/1985, s. 151-153; Yûsuf Ragdâ el-Âmilî, *Me'âlimü Mekke ve'l-Medîne beyne'l-mâzî ve'l-hâzır*, Beyrut 1418/1997, s. 413-414; Ethem Ruhi Fiğlâlî, "Sakîfe Olayı veya Hz. Ebû Bekir'in Halîfe Seçimi", *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, V/3, İstanbul 1982, s. 7-27; G. Lecomte, "al-Sakîfe", *EI²* (İng.), VIII, 887-888.

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

SAKİL

(ثقیل)

Türk mûsikisi usullerinden.

Arapça'da “ağır” anlamındaki sakıl kelimesi Türk müzikisinde büyük usullerden birini ifade eder. Kırk sekiz zamanlı olan bu usul başta bir dört zaman, sonra bir altı zaman, daha sonra yine bir dört zaman, ardından üç adet altı zaman ve nihayet dört adet dört zamanın veya diğer bir ifadeyle bir sofyan, bir yürük semâî, yine bir sofyan, ardından üç adet yürük semâî ve nihayet dört adet sofyandan meydana gelmiştir denilebilir. Sakıl usulünün 48/8 1., 48/4 2. ve 48/2 3. mertebeleri kullanılmış, 48/2 mertebesine “ağır sakıl” adı verilmiştir.

Bu usul ile peşrev, kâr, beste gibi büyük formlardaki eserler ölçülmüştür. Beste formundaki eserlerde zeminhâne ve miyanhâne birer usuldür. Terennümler ise usulün son dört zamanı içinde yer alır ve çok kısadır. Mısra sonundan alınmış herhangi bir parça bu kısa terennümde bulunmaz. Bu özelliğe göre sakıl usulü ile bestelenmiş murabba bir bestede bir, iki ve dördüncü mısralar aynı, miyanhâne ise aynı nağmelerle besteli olacağına göre murabba beste formundaki bir eserin tamamı iki adet usulle bestelenmiş olur. Yine bu usulle bestelenmiş peşrevlerde, daha çok 48/2'lik yani ağır mertebe tercih edilmiştir. Bu ağır mertebe ile bestelenen peşrevlerde her hâne genellikle bir usuldür ve bu peşrevlerde yine genellikle birinci hâne aynı zamanda mülâzimedir. Ba-

48/4 ikinci derece sakil usulü

48/2 üçüncü derece sakil usulü